

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Фах (спеціальний інструмент)

Освітній ступінь «Бакалавр»

Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Курс	1–4
Семестр	1–8

Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»
Цимбали

Статус Обов'язкова

ECTS	19
Годин	570
Індивідуальні заняття	272
Самостійна робота	298

Форма контролю Екзамен,
атестаційний іспит

Інформація про викладача

ПІБ	Агратіна Георгій Іванович, професор кафедри народних інструментів Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, народний артист України
e-mail	agratina.georgio@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс навчання розрахований на 4 роки та включає всебічну професійну підготовку молодого виконавця та майбутнього педагога.

Основна **мета цієї програми** – виявити практичну допомогу у вихованні музиканта-виконавця. Головним у програмі для педагогів є її перша частина – **методичне обґрунтування**. В ньому максимально використана теорія формування виконавської майстерності цимбаліста та практичні рекомендації, складені на ґрунті багаторічного виконавського і педагогічного досвіду, узагальнені й науково обґрунтовані за останні роки в дисертаційних та монографічних працях відомих фахівців. Отже, виникає можливість створення комплексного методичного обґрунтування для інших народних інструментів, але з урахуванням її специфіки.

Пропонуємо таку побудову першої частини програми: загальні настанови щодо перспективи становлення музиканта-виконавця відносно курсів; накопичення знань та вмінь, методика організації навчального процесу в музичному навчальному закладі; технічний мінімум; загальні завдання в опануванні художнім репертуаром; тематичний зміст та обсяг індивідуального робочого плану студента; залікові вимоги з технічного мінімуму; зразки індивідуальних програм відносно семестру; умовна класифікація репертуару за принципом інтелектуально-художньої складності; рекомендована методична література.

Друга частина програми – рекомендований репертуар за жанрами і формами. Відповідно до навчального плану музичні заклади вищої освіти України готують фахівців найвищої кваліфікації з жанру цимбального мистецтва: концертних

виконавців-солістів, ансамблістів, оркестрантів та педагогів для середніх та вищих навчальних закладів.

Перед викладачем стоять **творчі завдання**: по-перше, виховання громадянина, патріота України, широко обізнаного у проблематиці інших галузей знань - сучасної політики, історії, культури, науки, літератури, мистецтва; по-друге, виховання високопрофесійного музиканта, артиста, який досконало володіє своєю майстерністю.

Мета навчання:

Випускник кваліфікації «Бакалавр музичного мистецтва» повинен: добре володіти навичками інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів, читанням нот з листа, вміти транспонувати, імпровізувати, акомпанувати, бути здатним до виконавського редагування репертуару, його аранжування, перекладення, транскрипції і творчої обробки музичного матеріалу (народної пісні, оригінальних творів, в т.ч. написаних для інших інструментів).

Випускник повинен знати:

- основи теорії та методології інтерпретації музичних творів у виконавстві;
- основи теорії та методології формування виконавської майстерності;
- теорію музики, гармонію, поліфонію, аналіз музичних форм, основи композиторської творчості;
- методику роботи над музичним твором (соло, в ансамблі, в оркестрі);
- психологію музично-виконавської діяльності;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва і специфіку суміжних його різновидів;
- історію цимбального мистецтва і його специфіку;
- історію музики;
- народну творчість;
- історію музичної естетики і філософію,
- основи літературної, образотворчої, художньої творчості та театрального мистецтва.

Таким чином, клас з фаху є осередком, акумулюючим знання не лише свого, а, певною мірою, й інших курсів, що читаються у вузі.

Звідси - високі вимоги до педагога, який повинен майстерно володіти інструментом, а також глибоко знати і методично використовувати у своїй педагогічній діяльності знання з названого циклу предметів.

Випускник повинен мати такий комплекс навичок:

- слухо-моторної орієнтації у повному діапазоні звучання цимбалів;
- використання відчуття ваги рук як засобу доцільної організації музично-ігрових рухів;
- різноманітних форм музично-ігрових рухів та технічних засобів;
- володіння різноманітними прийомами і засобами цимбального звуковидобування з динамікою та артикуляцією;
- всебічної координації музично-ігрових рухів та психомоторної координації;
- різноманітних засобів акцентуації;
- штрихової техніки;
- поєднання динамічної процесуальності з мікро та макроструктурою музичного твору;
- вимовлення різноманітних формул мікроструктурного інтонування;
- тембрової процесуальності;
- володіння власними емоціями;
- самостійної роботи над музичним твором;
- артистичної поведінки на сцені;
- багатоплощинного, попереджувального, контролюючого та корегуючого слухання в процесі гри на інструменті;
- швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- опанування окремими технічними складностями;
- всебічного аналізу фортепіанного (та іншого) супроводу сольним цимбалам та творчого пристосування його до вимог ансамблевого виконавства;
- опанування суто сольної гри на цимбалах оригінальних творів.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та

засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 2. Спрямованість роботи на осмислення головних вимог до творів віртуозного характеру.

Тема 3. Робота над принципами аплікатури з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання на інструменті.

Тема 4. Типовість та особливості форми твору, що вивчається.

Тема 5. Опанування вправ для подолання технічних складностей..

Робота інструктивним матеріалом

Тема 1. Робота над розвитком технічних можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізико-моторних якостей.

Тема 2. Опанування мелізматикою, з урахуванням стилістики композитора з метою удосконалення музично-виконавської майстерності.

Тема 3. Опанування гри подвійними нотами.

Тема 4. Робота над технічними і жанрово-стильовими особливостями капризів композиторів XIX століття.

Тема 5. Самостійне опрацювання рекомендованих викладачем додаткових вправ для вдосконалення

Робота над твором крупної форми

Тема 1. Втілення форми через засоби музичної виразності для відтворення стилістики твору.

Тема 2. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 3. Аналіз особливостей скрипкових та фортепіанних перекладень для цимбалів творів великої форми, з метою виявлення виконавських і технічних складностей.

Тема 4. Вивчення специфіки ансамблевої гри цимбалів з фортепіано.

Тема 5. Робота над особливостями оригінальних творів великої форми для цимбалів, їх технічними, артикуляційними та динамічними особливостями.

Робота над творами для цимбалів соло

Тема 1. Робота над освоєнням суто специфічних прийомів гри на цимбалах.

Тема 2. Розвиток розуміння значення творів для цимбалів соло у концертному репертуарі майбутнього виконавця.

Тема 3. Аналіз форми твору для цимбалів соло, з метою відповідного відтворення задуму композитора.

Тема 4. Робота над технічними складнощами.

Тема 5. Вивчення стилістики виконуваного твору, з метою концертного виконання.

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Робота над творами малої форми для цимбалів, їх ритмічними, артикуляційними та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру.

Тема 2. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації творів.

Тема 3. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей інструмента при виконанні творів малої форми.

Тема 4. Особливості виконання перекладень творів малої форми для цимбалів.

Тема 5. Самостійне вивчення одного оригінального твору малої форми.

Робота над твором кантиленного характеру

Тема 1. Робота над тремоло.

Тема 2. Розвиток тембрового мислення, підбір та застосування засобів музичної виразності, необхідних для втілення образу.

Тема 3. Робота над великими скачками не порушуючи динамічний розвиток твору

Тема 4. Розвиток внутрішнього слуху, як передумови точного відтворювання виконуваної

музики.

Тема 5. Виховання навичок самостійного підбору репертуару та самостійної роботи над твором кантиленного характеру.

Робота над твором епохи Бароко

Тема 1. Робота над перекладенням твору з метою стилістично точного відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Засвоєння особливостей мелізматики доби епохи Бароко.

Тема 3. Виховання навички «відчуття темпу» з метою доцільного використання у виконавській практиці при грі творів епохи Бароко.

Тема 4. Робота над аналізом форми твору як неохідною складовою до набуття музично-виконавської майстерності.

Тема 5. Самостійне вивчення одного твору з метою перевірки засвоєнного матеріалу.

Робота над твором епохи Романтизму

Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення романтичного стилю.

Тема 2. Виховання навички динамічного розвитку з метою відповідного відтворення кульмінації твору.

Тема 3. Робота над аплікатурою з урахуванням динамічного розвитку мелодії.

Тема 4. Робота над особливостями легато на тремоло та на удар.

Тема 5. Самостійний розбір твору епохи Романтизму.

Робота над віртуозним твором

Тема 1. Аналіз форми твору та його технічних складностей.

Тема 2. Робота над виконанням пасажів методом «ланцюжка» з метою досконалим оволодінням технічних складностей.

Тема 3. Робота над аплікатурою віртуозних творів з метою оволодіння технікою музично-ігрових рухів та їх скоординованістю.

Тема 4. Досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.

Тема 5. Самостійне вивчення одного віртуозного твору.

Робота над твором кантиленного характеру сучасних українських композиторів

Тема 1. Робота над видами тремоло та їх застосуванні у данному творі.

Тема 2. Аналіз твору методом виявлення реального, умовно-реального та гіпотетичного задуму композитора з метою втілення власної інтерпретації.

Тема 3. Робота над великими скачками не порушуючи динамічний розвиток твору.

Тема 4. Застосування набутих навичок гри та формування їх досконалості.

Тема 5. Сприяння самостійному пошуку нового оригінального репертуару методом особистого спілкування з сучасними українськими композиторами.

Робота над оригінальним твором крупної форми сучасних українських композиторів

Тема 1. Аналіз форми твору з метою досконалого відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Робота над штриховою технікою та видами аплікатури з метою урахування фізіологічних особливостей рук виконавця.

Тема 3. Робота над артикуляцією цимбаліста у виконуваному творі.

Тема 4. Робота над ансамблевою злагодженістю з фортепіано як умовою необхідності концертного виступу.

Тема 5. Самостійний аналіз інтерпретаторських версій виконуваного твору з метою пошуку власного виконавського стилю.

Робота над оригінальними творами малих форм для цимбалів соло українських композиторів

Тема 1. Особливості роботи над оригінальними творами малих форм українських композиторів.

Тема 2. Робота над колористичними прийомами гри на цимбалах: флажолети, гітарний прийом піцикато та їх поєднання з іншими прийомами.

Тема 3. Аналіз стилістичних особливостей оригінальних творів для цимбалів соло сучасних композиторів.

Тема 4. Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових та образних ознак.

Тема 5. Стимулювати формування самостійного музичного мислення та

самовираження студента з метою втілення власної інтерпретаторської концепції в творі.

Робота над творами з елементами поліфонії) для цимбалів соло.

Тема 1. Ознайомитись з основними принципами виконання поліфонічних творів на цимбалах.

Тема 2. Розкрити значення лівої руки цимбаліста при грі поліфонічних творів.

Тема 3. Особливості значення внутрішнього слуху та його розвитку для виконання поліфонічних творів.

Тема 4. Ознайомлення та вивчення поліфонічних творів, написаних для клавесину з метою збагачення репертуару.

Тема 5. Аналіз оригінальних поліфонічних творів.

Робота над підготовкою до сольного виступу (за потреби)

Тема 1. Систематизувати й узагальнити знання та вміння у галузі цимбального виконавства, сформувані на їх основі професійні виконавські навички, переконання, світогляд.

Тема 2. Робота над мотивацією як основною рушійною силою на шляху до обрання музично-виконавської діяльності як діяльності професійної.

Тема 3. Розкриття індивідуальних рис музичних творів, їх стильових, ознак та оволодіння специфікою музичної форми і комплексом засобів музично-виконавської виразності.

Тема 4. Планування та підготовка до роботи з концертмейстером з метою оптимізації часу.

Тема 5. Розкриття творчої особистості виконавця-цимбаліста, набуття осмисленої виконавської гри.

Вдосконалення набутого комплексу професійних виконавських навичок

Тема 1. Продовження роботи над розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей.

Тема 2. Вміння складати програми різного цільового призначення (академконцерт, тематичний концерт, сольний концерт, відділення, екзамен, концерт-лекція, конкурс, тощо).

Тема 3. Стимулювати інтерес до нових публікацій нотного матеріалу, подій в мистецькому житті (конкурси, концерти, конференції, майстер-класи, прем'єри), які б сприяли зростанню загальнокультурного і професійного рівня.

Тема 4. Відвідування студентом художніх музеїв, виставок, театрів, читання літератури і подальше спілкування на ці теми.

Тема 5. Виявити у студента зріле та завершене музичне мислення, естетичне почуття та високий художній смак.

Робота над підготовкою до виконання програми Атестаційного іспиту з фаху

Тема 1. Виховання навичок самостійного мислення.

Тема 2. Розвиток уваги, самоконтролю, музичної пам'яті та творчої ініціативи.

Тема 3. Робота над технічними складностями з метою їх підпорядкованості художнім вимогам.

Тема 4. Формування емоційної гнучкості та пристосованості до умов концертного виступу.

Тема 5. Мотивування зусиль випускника на розкриття цілісної концепції творів державної програми.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Індивідуальні заняття, самостійна робота.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- 1. На перших етапах опрацювання програми,** викладач виявляє рівень знань, умінь і навичок студентів для вивчення обраного твору – співвідношення складності твору з професійними можливостями студентів.
- 2. Поточний контроль.**
Викладач здійснює постійний контроль під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу, виявлення проблем та усунення недоліків.
- 3. Технічний залік та академічний концерт.**
Студенти виконують програмні вимоги даних контрольних заходів перед кафедрою та отримують зауваження та рекомендації для подальшої роботи.
- 4. Міжсеместровий та підсумковий контроль.**
Екзамени/атестаційний іспит у період зимової та літньої сесії оцінює кафедральна комісія/атестаційна комісія, враховуючи професійний та творчий розвиток студентів дисципліни «Фах (спеціальний інструмент)» освітнього ступеню «Бакалавр».

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Практичні завдання	40
2.	Самостійна робота	50
3.	Іспит	5
4.	Атестаційний іспит	5
	Всього	100

Критерії оцінювання

Студент з оцінкою **(90-100) балів «Відмінно»(А)** повністю розкрив свої природні виконавсько-сценічні дані: бездоганне виконання програми, яке демонструє оволодіння технічними і художньо-образними завданнями, відсутність будь-яких недоліків, переконлива інтерпретація найрізноманітніших стилів і жанрів, виявляє образно-художнє мислення, виконавську експресію і волю, віртуозність, точно передає драматургію твору виконавськими засобами виразності. Студент досконало володіє технічними прийомами гри на цимбалах та штрихами, бездоганно виконує музичні твори відповідно до програмних вимог, природньо музикує, вільно, артистично тримається на сцені. Має найвищий рівень художнього та інтелектуального самовираження для майбутньої професійної діяльності виконавця.

Також на оцінку можуть впливати і суб'єктивні чинники, як працездатність, позитивна мотивація навчання, рівень складності програми, темп неухильного творчого зростання, конкурсні відзнаки та досвід виступів на значних сценах.

Студент з оцінкою **(82-89) балів – «Добре»(В)** достатньо розкрив свої виконавсько-сценічні дані, володіє технічними, художніми і артистичними прийомами виконання, досить майстерно володіє інструментом, виявляє образно-художнє мислення і володіння технічними прийомами гри на цимбалах та штрихами. Студент демонструє відповідність виконуваних творів рівню підготовки, має добре розвинений художній смак та інтелект. Виконання програми впевнене, цілеспрямоване.

Студент з оцінкою **(74-81) бал – «Добре»(С)** має розвинений інтелект, художній смак, навички самостійного опанування обраною спеціальністю. Демонструє артистичний

темперамент, відповідність виконуваних творів рівню підготовки, але виконання деяких творів не завжди переконливе. Є зауваження відносно якості звуку, артикуляції, володінні технічними засобами виразності гри на цимбалах.

Студент з оцінкою **(64-73) бали – «Задовільно» (D)** недостатньо добре володіє виконавсько-інтерпретаторськими навичками, має проблеми з опануванням окремими технічними складностями, вмінням швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору. Програма здебільшого середнього рівня складності. Обмеженість в технічному плані не дозволяє проявитися артистизму та стабільності гри на цимбалах. Проте підготовка студента дозволяє сподіватися на подальший професійний зріст.

Студент з оцінкою **(60-63) бали – «Задовільно» (E)** має слабкі технічні навички і невиразну артикуляційно гру. Програма певною мірою відповідає рівню його художнього та технічного розвитку, але не відпрацьована в плані інтерпретаторського мислення і розуміння стилю. Звуковидобування невпевнене та різке, аплікатурні принципи сформовані частково.

Оцінку **(35-59) балів – «Незадовільно»(FX)** отримують студенти, які недостатньо розкрили свої виконавські можливості. Програма низького рівня складності. Інтерпретаторське мислення і розуміння стилю виявляється фрагментарно. Проте, при наполегливій подальшій роботі можливий певний професійний зріст.

Оцінку **(1-34) бали – «Незадовільно»(F)** отримують студенти, які не відповідають жодному з вищезазначених критеріїв. Рівень складності програми низький. Студент володіє певними навичками та умінями при виконанні музичних творів, які значною мірою не відповідають рівню його підготовки. Технічні навички гри на цимбалах потребують ретельного опрацювання в плані інтонування, артикуляції та звуковидобування.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НЕФОРАЛЬНА ОСВІТА

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, фестивалях, концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх музичних школах/академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Агратіна Г. Українські цимбали – здобутки і проблеми / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1998.
2. Баран Т. Концертні цимбали: історико-теоретичний та виконавський підходи. Київ, 2003.
3. Григоренко А. З. Історії українських цимбалів / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1998.
4. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1997.
5. Давидов М. Народно-інструментальна культура України / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2005.
6. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2005.
7. Давидов М. Проблеми збереження та розвитку академічного народно-інструментального мистецтва України / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2008.
8. Ida Tarjani– IozefFalka Cimbalom iskola. 1967 EditioMusika Budapest
9. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах / К., Мистецтво, 1966.
10. Овчарчин В. Цимбалісти та їх історичний внесок у розвиток і становлення цимбалів в Україні / НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1999/
11. Пшеничний Д. Аранжування для народних інструментів / К., Музична Україна, 1980.
12. Специфіка інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця (психофізіологічний аспект)

[Текст] : монографія / В. З. Самітов ; Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. К. : ДАКККіМ, 2007. 200 с.

13. Юр'єв О. Виразальні можливості скрипкових штрихів. Київ: Музична Україна, 1974. 112 с.